

L. SIMON LÁSZLÓ

A világ forog és alábukik

L. SIMON LÁSZLÓ (1972) Agárd

Édesapám Sárbogárdon született a háború utáni első ősön. Ha igazak a statisztikai adatok, Magyarország mai területén rajta kívül még 462 gyermek látta meg aznap a napvilágot. Csillogó, nap-sütéses idő volt azon az októberi hétfőn, még a bogárdi poros utakat is megszépítette a sejtelmes reggeli fényjáték, pedig akkor sem volt izgalmas hely Sárbogárd. Az én születésemkor már az egykori mezőváros és a szocialista járásközpont keveréke, se nem szép, se nem érdekes, a gyermekkori nyaralások számomra mégis a világ egyik központjává avatták az azóta is alig változó, sáros utcáiról és büszke reformátusairól ismerhető települést. Ma is áll az a ház, amelyben nagyanyám a világra hozta édesapámat, sőt az is, amelyben dédanyám nagyanyámmal vajúdott.

Szülőváros, szülőház. Szinte értelmetlenül fogalmak ezek már a mai fiatalok számára. Legtöbbünknek nincs szülőfalunk vagy szülővárosunk, s főleg nincs szülőházunk. A születési hely egyszerű adatsor lett az anyakönyvi kivonaton: kórházi szobák steril fényei közt nőgyógyász szakorvosok és szülésznők segítségével jöttünk világra.

Én a székesfehérvári kórházban születtem, de a szülőföldem jóval tágasabb a gimnáziumi években magam számára megszerzett, szeretett szülővárosom határainál: az egyik vége az egykori Zala megyéig, Sümeg határáig, a másik le a Sárvíz vidékéig, Sárbogárdig, sőt Cecéig nyúlna, míg a háromszög átfogóinak csúcsában a Velencei-hegység ösvényeinek kereszteződése vagy éppen a nadapi utcák fölé magasodó gyönyörű katolikus templom állna. Az, amelyikben megkeresztelték Vörösmarty Mihályt. Így lesz az enyém Pannóniának a harmada, sok-sok gyermekkori kaland helyszíne. Micsoda elbizakodott honfoglalás ez, úgy is fogalmazhatnék, ahogyan Illyés Gyula a *Puszták népében*: „szülőföldben páratlan örökséget kaptam”. Sőt talán még nagyobbat, még páratlanabbat, mint Illyés, hiszen ő csak egy fél vármegyét vallhatott magáénak: „Ahol a Balatonból csordogáló Sióhoz hirtelen társul szegődik északról a Sárvíz, de mégsem ömlik bele, hanem egy vármegye hosszán két-három kilométernyi távolságban mellette ballag, szinte kar karban, kacérokodón átátkacsintva, mint az andalgó szerelmesek – én ott vagyok honn, az az én világom. A két folyónak egy ágya van, hatalmas, termékeny, széles, mondhatnám, családi kettős ágya. Kétoldalt enyhe lankák és szelíd dombok díszével, melynek látképe, mintha festve volna, ugyancsak egy békés, derűs otthon falára. Fent Sárrét, lent Sárköz – ahol majdnem minden falu neve Sár-ral kezdődik –, ez az én vidékem. Hátam mögött, de csak karnyújtásnyira, az édes Völgységgel, ahol »az ifjúság képét öltözve magára, ábrándozva bolyong« – bolyongott egy életem át Vörösmarty lelke, »hordva szelíd kötelét az elomló szöke hajknak«. Ha kenderföldjeink sárréti talajon terültek, óljaink a ház mögötti dombon már a Völgységben feküdtek.

Szerénytelenség lehet szülőföldnek ennyit fogni, mert Sárbogárd például fent van Fejér megyében, Sárpilis pedig Tolnának is az alján. De boldogan vállalom az egészet. Szülőföldemmel úgy vagyok, mint a szegény király az országával. Magántulajdona nincs benne egy talpalatnyi sem, de gondra és tetszelgésre mindenestül az övé.”

„Szerénytelenség lehet szülőföldnek ennyit fogni”, mégis így érzem, mert minden állomás, valamennyi helyszín életre szóló munícióval látott el. Gyermekkorom első hat évét Jenőben töltöttem, oda jártam óvodába. Semekkora, semmilyen falu, mondhatnánk, valamirevaló templomot is csak a rendszerváltás után kapott. Csodálkoztam is rajta, mikor néhány éve végigautóztam az ismerős utcákon. Közben belestem az egykori házunk udvarára, majd az óvoda kertjébe, ahol valamikor valóságos szerelemmel csüngtem az óvónőm felhőkig repítő szaván, később az egykori dadám, Rozika néni háza előtt próbáltam felfedezni a valaha mindent behálózó kukacvirág, azaz a nővirágú porcsin nyomait. Mindhiába, úgy tűnt el, mint a friss aszfalt alatt a három és fél évtizeddel azelőtti sáros biciklinyom.

A világ legnagyobb árulásának tartottam, mikor elköltöztünk Gárdonyba, ahol az első iskolai napon vált világossá számomra, minden osztálytársam ismerte egymást az óvodából, csak én vol-

tam idegen. Évekig jártunk vissza nyaralni Jenőbe, javarészt a volt szomszédokhoz, ahol annyi mindent megtanulhattam, a gyorsévés titkától a temetői mécses öntésén át a géppisztolylövedék szét-szedéséig, a marékszárnra összegyűjtött puszkapor elégetéséig.

Sárbogárd és Jenő mellett a gyermekkori nyaralások harmadik, meghatározó helyszíne édesanyám szülőfaluja, Sümegprága volt. Ide mindig hazamentünk, otthonról haza. Édesanyámnak volt ez a szavajárása, bár már élete nagyobb részét másutt élte le, mégis örökké Sümegprágára ment haza, s megy még most is, ha meglátogatja a kisebbik húgát vagy szülei sírját a falu festői temetőjében. Ha a 19. század nagy tájképfestője, Ligeti Antal járt volna ott, bizonyára megfesti a sümegi várat, mert az onnan mutatja a legszebb arcát a késő délutáni naplementében.

Sümegprága szóban és a valóságban is úgy vált második otthonunkká, miként édesanyámék keresztanyja a keresztanyánkká, keresztapja a keresztapánkká. Szinte már felnőtt voltam, mire megértettem a rokonsági viszonyokat, s azt is, hogy miért kellett nekem is úgy köszönnöm a Nyírespusztán élő nyíresi keresztapának, mintha az én keresztapám is lenne. Arrafelé igazán komolyan vették a komaságot, legyen szó keresztszülőségről vagy csak bérma-keresztszülőségről, egy biztos, édesanyám és a húgai is keresztapjuknak szólították a nyíresi keresztapánkat, akinek a gyermekei ugyanígy tettek az én prágai nagyapámmal. Üzemtakarékos választott rokonság volt ez, egy-egy húsvéti közös ebédkor ha a két nagycsalád összejött, mindenkinek ott voltak a keresztszülei.

Sümegprága egy sor titkot és felfedezést tartogatott számomra: tavasszal a húsvét misztériumát a sonkaszenteléstől a hatalmas kert különleges gyümölcsfái tövébe rejtett piros tojás keresésén át a körmenetig s a locsolásig. Nyáron Sarvaly erdejét a forrás fölé fabrikált vízimalmokkal, valamint az augusztusi búcsút a céllövöldével és a lánchintával. Ősszel a hegyet, azaz a szőlőt a kis présházzal, télen pedig a fantasztikus szánkózásokat a „sikálásban”. És a templomi orgonát, amin mindig játszhattam, ha éppen a nagyanyám volt az önkéntes takarító az Isten házában. Gyermekként persze kicsit cikinek találtam ezt a takarítónősdit, aztán túl a negyvenen magamban pironkodva hallgattam a nagyanyám koporsója körül felsorakozott falusi öregasszonyoknak az ifjú plébános által felolvasott búcsúztatóját: „Fájó szívvel búcsúzunk, először is Kedves Kalásztestvérünkötől, aki 1943-tól hűséges tagja volt a Kalászcsoportnak. Minden munkában kivette a részét, úgy anyagilag, mind szellemileg. Korán árvára maradt, meghalt az Édesanyja. Bizony már akkor rá maradt a család gondja-baja.

Fiatalon már vállalta a templomtakarítást sok-sok éven át. [...] Falunk kicsiny templomában napról napra láthatjuk kezei szorgos munkáját, a gyönyörű hímzett terítőket, amelyek az Isten házat szépítik, ékesítik. Rózsafüzercsoport-vezető is volt, őnála végezték a Szentcsaládot, a Lurdikilencedet, az Örökös rózsafüzért Karácsonykor. Keresztúti ájtatosságon amíg tudott, mindig részt vett. Övé volt a 14. állomás...” És én még azt sem tudtam, mi az a lourdes-i kilenced.

Sümegprágán többet tanultam a természetről, mint az iskolában bármikor. A pogácsa- vagy bőralma, a batul íze mindennel összetéveszthetetlené vált, a réten a tikkomba, a hegyen pedig a szelídgesztenye gyűjtése vagy a kosárfonáshoz nevelt vessző vágása, az elhagyott bazaltbányában a kvarcerek kristályainak felkutatása okozott izgalmat. Igazi gyermekkori paradicsom volt.

Szülőföldem kellős közepén fekszik a Velencei-tó. Mértani vagy földrajzi értelemben vitatható ez az állítás, máshogyan viszont semmiképpen sem.

Ha a Balatonnál járok, mindig elkap a vágy, hogy ott éljek, de legalább egy kis nyaralóm legyen, szolid rálátással a türközbe hajló vízre, ami mindig olyan tisztának tűnik a mi barnás vizű fertőnkhöz képest. Istenem, de jó volna egy kis pince a Badacsony oldalában, sőt inkább egy régi villa Földváron vagy egyenesen Bélatelepen, esetleg a Füreden, Jókai közelében, hogy esténként vele kortyolgathassam a hűsítő rizlinget vagy az örvénybe szippantó kéknyelűt.

A hiú vágyak után oly jó visszatérni Agárdra, Dinnyés felől érkezve nézni, ahogy április elején kemény ökölharcot vív egymással a rozsdaságát szürkére cserélő tavalyi nád a feltörekvő élénkzöld idei hajtással, s nem kérdéses, kié lesz a kiütéses győzelem. Felmenni a mi kis házi Badacsonyunkra, a Bence-hegyre, ahonnan már szinte térkép e táj – mi persze pontosan tudjuk, hol lakott itt Vörösmarty Mihály. De az igazi tudás, ha megtalálod a határban a legjobb ízű fosókat termő fákat vagy a titkos sajmegegymet, amelynek a borsószemnyi vad termése éppen oly módon húzza össze a száncat, mint a pákozdi domboldal kökényeseinek dércsípte kék gyöngyei, amit dámra lesve megcsócsálunk a novemberi hidegben.

A Velencei-tó után a Balatont látni olyan, mint a tenger végtelenségébe veszte megérteni, mit jelent az, hogy „Minden folyó a tengerbe ömlik, és a tenger mégsem telik meg, pedig ugyanoda folynak

a folyók, újra meg újra oda folynak. Minden dolog fárasztó, el sem tudja mondani az ember. Szemünk nem győz eleget nézni, fülünk nem tud eleget hallani. Ami volt, ugyanaz lesz majd, és ami történt, ugyanaz fog történni, mert nincs semmi új a nap alatt.” A Balaton mellett eltörpülő Velencei-tó megéneklése és felmagasztalása olyan heroikus vállalkozás, mint amit a Kis-Somló epikus, Ambros Lajos tesz, amikor megkeresi azt a nézőpontot, ahonnan ha előretéknél, a félig már elhordott hegyecske tetején álló bazaltszikla, a Király-kő teljesen kitakarja, mondhatni, elhomályosítja a Somló jellegzetes körvonalát. Az ember ilyenkor egy pillanatra azt gondolhatja, mit számít Somló a Kis-Somlóhoz, s mit a Balaton a Velencei-tóhoz képest.

Lázár István a múlt század hetvenes éveinek végén megjelent *S középen ott a Velencei-tó...* című könyvében szintén a Balatonhoz hasonlítja a mi kis tavunkat, feltéve a kérdést: vajon az a proletár-Balaton? Miért? „Mert olcsóbb? Mert demokratikusabb?” Az előbbi nyilván igaz volt, s még ma is az, az utóbbi kérdést viszont nehéz komolyan venni. Demokratikusabb? Azért, mert az olcsóbb ingatlanárak miatt a munkásosztály tagjai könnyebben és nagyobb számban vehettek errefelé nyaralót? Ezek szerint ez nem így volt a Balatonnál? Ott túlsúlyban maradtak a reakciós elemek, esetleg az új (párt)arisztokrácia nyaralóinak elburjánzása vetett sötét árnyékot a népi demokráciára? Egy biztos: a Velencei-tó turisztikai fejlesztésének már a háború utáni első parcellázások rossz irányt szabtak, mert a vízparti Nádasdy-birtokok nyaralótelkekre szabdalása során kialakult kis telkek egy évszázadra lehetetlenné tették szép, formátumos épületek megalkotását. S ezen csak rontottak a szocializmus betonszörnyetegei, a szakszervezeti szállodák, vállalati üdülők. Vigasztalódjunk azzal, a Balatonnál sincs mindenütt Aranypart vagy Tragore sétány.

Végző soron, ami megmaradt, s ami az igazi kincse ennek az otthonos vidéknek, azok a csodás természeti értékei. Az ingókövek, közülük is a Kocka a legnagyobb csoda, a legjobb mérnöki elme, a legedzettebb statikus sem tudta volna megálmodni s a csúcsára állítva odapottyantani a táj közepébe. Az úszólápok az alattuk megbúvó, ősi halászok visszatérésére váró harcsákkal. A balneológusok által már száz éve is megcsodált gyógyiszap – és a madarak. *Kócsagok birodalma* – Schmidt Egon szerint. A kócsagok birodalma és a szürke, a vörös, a kanalas gém hazája a Velencei-tó, de megtalálható itt a nyári lúd, a bölömbika, a bakcsó, azaz vaktyúk, a nótás kedvű kékbegy, a jégmadár, a függőcinege, a barkós cinege, a nádszálak közé fészket rakó nádírígó, a barna rétihéja, a vörös vércse, a fülemülesítke, a nádi poszáta, a haris, a nagy lilik, a cigánycsuk vagy más néven cigány csaláncsúcs. Tud valamit ez a cigánycsuk: a tojó építi a fészket, míg a hím énekel. Nem is hiszem, hogy valóban van itt annyiféle madár, amennyit leírt Chernel István vagy Radetzky Jenő, amennyiről a Madárvártában meséltek nekünk. Ki ne felejtsem a zöldikét, a rozsdás csukot, a billegető cankót, a tőkés, a kanalas, a csörgő és a barátrecét, amit török récének is neveznek, de itt még nincs vége a récék felsorolásának: előfordul itt a cigányréce és üstökös réce is. Mikor hosszú nyárestéket töltöttem a parton ülve, mily szívesen néztem a dankasirályokat, de például a bütykös hattyút sosem szerettem. A legszebb mégiscsak a nagy kócsag, vagy ahogy régebben hívták, a nemes kócsag. Volt olyan, hogy egyszerre 29 golyaúrfit és a mellettük 14 kócsaghercegnőt számoltam meg Dinnyés hártárában a kissé belvizes tarlón gázoló madarakat kémelve.

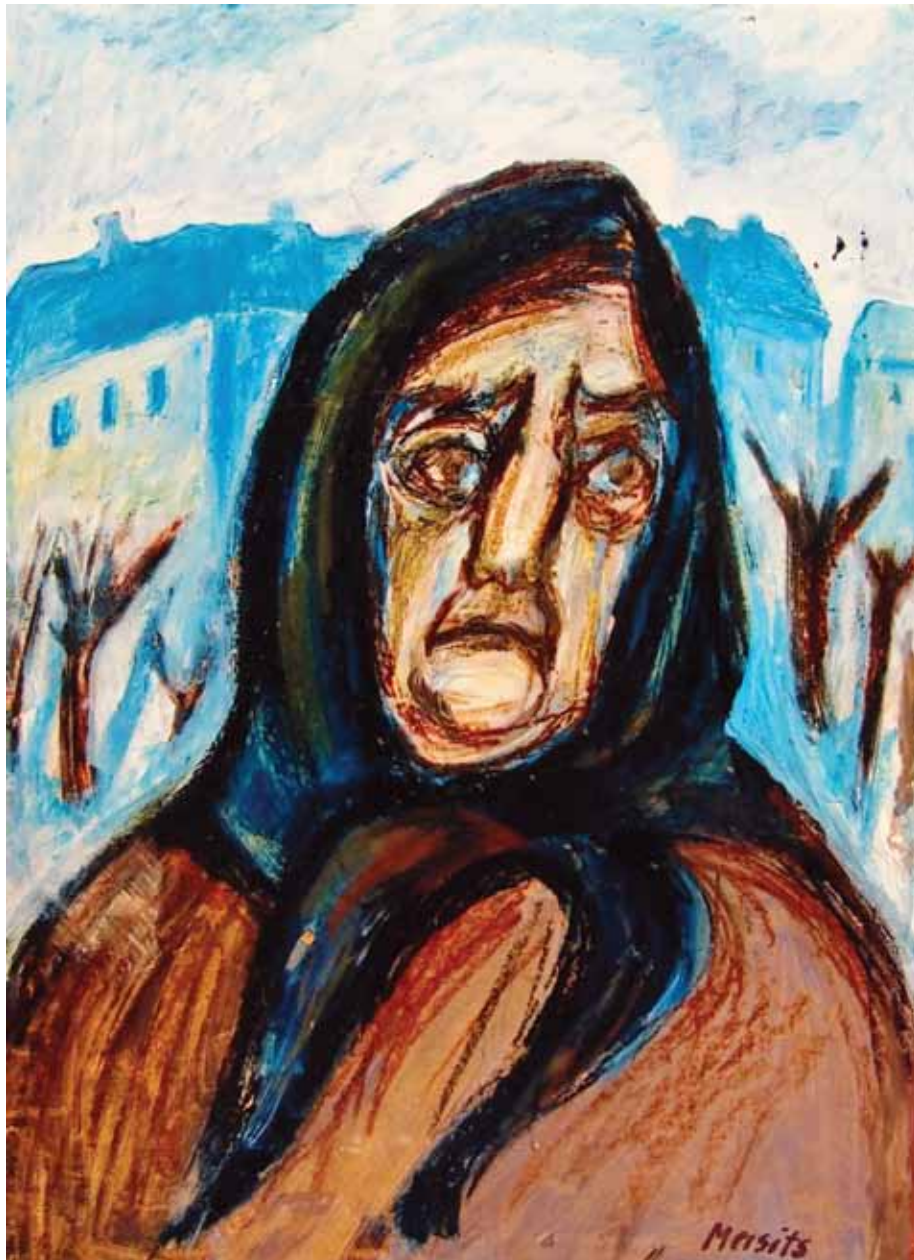
A *Velencei-tó* című könyvében Kácsor László írta le annak a történetnek a rövid változatát, amit még az ötvenes években hallott Sukorón, s ami talán így hangozhatott el: Valamikor a török megszállás idején, amikor keresztények sokasága vált rabba és szolgává, élt egy anya, akinek három gyönyörű lánya volt. A lányok oly szenvedélyesen vágyódtak vissza szülőházjukba, a nádasokkal sűrűn benőtt tavuk partjára, hogy kócsagmadárrá változtak s hazarepültek. A török rabságban senyvedő édesanyjuk szeretete kísérte őket a szabadságba. Azóta minden tavasszal ez a három kecses kócsag tér vissza a Velencei-tóhoz a legkorábban.

Egyszer Elza-major irányából Dinnyés felé autóztam, s az égbe törő jegenyéket nézve elképzeltem, milyen pompás lehetett a valamikor út menti, ma már erősen foghíjas és fájón elhanyagolt jegenyesor, s ekkor mintha angyal szállt volna át előttem: láttam a három kócsagot, ahogy röptükben köddé váltak a reggeli fényben.

Mesélik azt is, hogy a kétezres évek elején járt egy híres japán grafikus a dinnyési fertőnél, s megrajzolta a táj 21. századi arcát. Egy nagy állványra terítette a készülő képet, egész tömeg állta körbe, s áhítattal figyelte a samurájok fegyvelmezetségével dolgozó férfit. A művész akkoriban éppen a legújabb cyberpunkmangáján dolgozott, valamint a kultikus *Ghostinthe Shell* című anime folytatásán, az *Ártatlanságon*. Talán ennek volt köszönhető, hogy a rajzán a Velencei-tó egy futurisztikus

nagyváros közepén helyezkedett el, hatalmas felhőkarcolók szegélyezték a déli partot, villódzó hologramokkal körülvett tévétorony és hálózati átjátszóállomás került a Bence-hegyi kilátó helyére, űrrepülőgépeket is fogadó leszállóhelyet alakítottak ki a Cserepes-sziget közepén, a Velencei-hegységet pedig űrteleszkópok és csillagháborús védelmi berendezések borították be. Seholy egy dámszarvas, egy ingókó, a nádasok sűrűjében csónakba rejtőzött szerelmespár vagy egy jellegzetes vízimadár. És ekkor egy pillanatra megállt az idő, megmerevedett a krétát tartó kéz, s három ezüstös színű kócsag repült el a báméskodó sokaság felett. Hirtelen alábuktak, egy-egy könnycseppet hullajtottak a híres japán képére, mire azon a szürkék megteltek színekkel, a víz étellel, a táj emberekkel. A régi kilátó tövében egy robotlány alig hallhatóan Joaquín Rodrigo dalát énekelte: „Kövess a ragyogó tengeren túli földre! Ott vár ezen világ mögött a régi, melyet valaha ismertünk, ott rátalálsz majd álmaidra és a megízlelt boldogságra. Kövess az úton, melyet csak a szeretet láthat! A könnyek mögötti fényben felbukkannak az éjszaka romjai és az elpazarolt évek. Kövess távoli földre a hegy csúcsára, ahol a zene, amit mindig magunkban tartottunk, betölti az eget. Énekszó a csendben: a szív szabad, míg a világ körbe-körbe jár, forog és alábukik...”

(2017)

Fejkendő portré, é. n.